

mezi komunistickou levicí a extrémně fašistickou pravicí. Je to oblast, kde se za III. republiky utábořila radikálně socialistická strana. V této souvislosti mluví prof. M. Duverger o jakémisi gaullistickém neoradikalismu, který v případě, že by se trvale konstituoval, zaručí gaullismu budoucnost i bez de Gaulla. Jiní autoři však poukazují na to, jak je gaullismus ideově a politicky nepevný a vratký. Uvolní-li se po odchodu jeho vůdce jeho slabá soudržnost, přestane prý být přitažlivým pro „bahno“ a bude nahrazen jinou formací. Kterou, to dnes s jistotou nelze říci. Dnes jsou jisté pouze dvě konstanty: pravice si udržuje v osobě de Gaullově stále nejúčinnější formu sjednocení — levice nezvítězí nad gaullismem, neopře-li se pevně o komunistickou stranu. Střed bez podpory části levice a části pravice je zatím velmi slabý.

POZNÁMKY K INDONÉSKÉ ZAHRANIČNĚ POLITICKÉ KONCEPCI AKTIVNÍ NEUTRALITY

Miloslav Jankovec

Hlavním a bezprostředním úkolem indonéské revoluce je dosažení a uhájení státní svrchovanosti a nezávislosti, vytvoření jednotného mnohonárodnostního státu a zajištění všestranného rozvoje indonéské společnosti, především cestou likvidace pozůstatků působení imperialismu a feudalismu. Plnění a zajištění těchto hlavních úkolů protiimperialistické a protifeudální revoluce musí být podřízena i zahraničně politická koncepce.

Indonéská zahraniční politika vznikala v procesu ozbrojeného revolučního boje proti sdružené imperialistické intervenci.¹⁾ To výrazně předznamenalo její vývoj a charakter pozdějších let, kdy opouštěla původní základní koncepci, tj. politiku aktivní neutrality,²⁾ preferovala koncepci konfrontace³⁾ a africko-asijské solidarity⁴⁾ a dostala se tak do značné izolace v mezinárodních vztazích; tím si také vytvořila vážné překážky pro plnění uvedených základních úkolů národně demokratické revoluce.

Největšího významu pro celý vývoj indonéské revoluce a mezinárodního postavení země nabyla koncepce aktivní neutrality, která vznikla jakožto ucelený

1) Po vyhlášení nezávislosti 17. srpna 1945 byla Indonésie 29. září 1945 dočasně okupována britskými vojsky a postižena dvojí holandskou vojenskou intervencí; první intervence, tzv. první policejní akce, byla zahájena v noci na 21. července 1947 a formálně uzavřena podpisem příměří — Renvillské dohody — 17. ledna 1948. Druhá policejní akce byla rozpoutána 19. prosince 1948. Intervence fakticky skončila až uzavřením tzv. Dohod u kulatého stolu 2. prosince 1949 v Haagu, jimiž Holandsko uznalo samostatnost Indonésie.

2) Tento termín používám vzhledem k běžné již praxi evropské a americké novinářské i odborné publicistiky, ačkoliv neodpovídá plně původnímu a v Indonésii nadále uplatňovanému oficiálnímu termínu „politik aktiv dan bebas“ — „aktivní a nezávislá politika“. Autorem termínu a koncepce je bývalý premiér a vicepresident Mohammad Hatta.

3) Politika konfrontace byla zahájena proti Holandsku koncem roku 1957, kdy Indonéská republika v úsilí o osvobození Západního Irianu nacionalizovala holandské podniky; tato první fáze byla dovršena v podstatě podpisem holandsko-indonéské dohody z 15. srpna 1962 o převodu Západního Irianu pod pravomoc vlády Indonéské republiky. Druhá fáze, tzv. politika totální konfrontace, začala záhy po ustavení Malajsijské federace vydáním Sukarnova „Lidového trojrozkladu“ ke zničení Malajsie dne 4. května 1964 a skončila fakticky po potlačení Hnutí 30. září 1965.

4) Blíže viz *Asia-Africa speaks from Bandung*, Ministry of Foreign Affairs, Republic of Indonesia, 237 str.

a cílevědomý zahraničně politický program počátkem padesátých let,⁵⁾ kdy se Indonésii podařilo v procesu ozbrojeného boje dosáhnout státní nezávislosti a mezinárodního uznání své svrchovanosti⁶⁾ a kdy se začal projevovat vliv dvou světových soustav, ovlivňujících též vývoj indonéské revoluce.

Indonéská politika aktivní neutrality vznikla — jakožto výraz úsilí o nejlepší prosazování zájmů — z naléhavé nutnosti v souvislosti se vznikem dvou světových seskupení a v důsledku rovnováhy politických sil vnitřních a mezinárodních. Nebyla tedy nijakým způsobem dána shůry, nebyla vymyšlena, koncipována dopředu. Vyvíjela se paralelně s přesunem politických sil ve světové politice, s proměnlivým postavením Indonéské republiky v mezinárodních vztazích, v souladu s jejími ekonomickými potřebami, především ovšem s politickými cíli. Mezi těmito ekonomickými potřebami a politickými cíli byly od počátku patrné disproporce a antagonismy, které však plnou měrou propukly, až později, počátkem šedesátých let, v procesu uplatňování konfrontace.

Koncepce aktivní neutrality byla výsledkem působení antagonismu sil na proces indonéské národní demokratické revoluce a na formulování jejího zahraničně politického kursu; především zde bylo patrné působení vnějších antagonistických sil — světové soustavy imperialismu a světové soustavy socialismu. Pokud jde o prosazování vlivu vnitřních — společenských, politických — sil na formulování zahraniční politiky, uplatňoval se především politický a ideologický vliv buržoazně nacionalistického středu, v tu dobu mnohdy aktivně podporovaného kompradorskou pravicí. Když se národní buržoazii podařilo madiunským incidentem⁷⁾ (dočasně) vyřadit z revolučního procesu levici vedenou komunisty, stala se aktivní neutralita základním zahraničně politickým kursem Indonéské republiky. Tato linie měla zajistit národní buržoazii její výsadní ekonomické (sociální) a politické postavení v indonéské společnosti a měla jí umožnit klidné proplouvání mezi dvěma světovými soustavami. Její snahou bylo nepřipoutat se žádnými politickými svazky, závazky — především pokud šlo o multilaterální smlouvy a dohody — k žádnému z existujících světových seskupení.

Je zajímavé, že tyto snahy o uplatnění vlastní „aktivní a nezávislé“ politiky se začaly výrazně prosazovat již od počátku korejské války. Poprvé ji jakožto cílevědomou koncepcí zdůrazňovala Natsirova vláda v parlamentním prohlášení 28. května 1951. Výrazem vážného úsilí Indonéské republiky o odpoutání od jakéhokoliv mocenského seskupení a o uplatnění vlastního zahraničně politického kursu bylo především odmítnutí návrhu paktu o vzájemné bezpečnosti, který Indonésii navrhovaly Spojené státy.⁸⁾

Krátce nato formuloval viceprezident a premiér republikánské vlády Mohamad Hatta⁹⁾ základní principy a cíle politiky aktivní neutrality. V ucelené

5) Srv. Mohammad Hatta, *Dasar politik luar negeri Republik Indonesia*, Djakarta 1953, str. 31.

6) Miloslav Jankovec, *Indonéská zahraniční politika v letech 1945—1955*. Vnitřní a vnější podmínky a příčiny vzniku indonéské politiky aktivní neutrality a afroasijské solidarity. ÚMPE, Praha 1966, str. 109—112.

7) Madiunským incidentem (18. září 1948) je míněno střetnutí vládních vojsk a jednotek vedených komunisty; Hattova pravicová vláda obvinila komunisty z pokusu o nastolení sovětského režimu vojenskou mocí. Výsledkem incidentu byla fyzická likvidace vedoucích kádrů KS Indonésie a zatlačení strany do dočasné ilegality.

8) V této souvislosti došlo k zajímavé události: počátkem roku 1952 Sukimanova vláda akceptovala návrhy USA na ustavení vojenského paktu, parlament je však odmítl a Sukimanova vláda musela podat demisi.

9) Mohamad Hatta, představitel antikomunistické pravice, v období madiunských událostí premiér; od 1945 do 1956, kdy se názorově rozešel s prezidentem Sukarnem, viceprezident republiky; pak odešel jako profesor ekonomie do soukromí. Aktivizoval se opět po 30. září 1965. Je tvůrcem nové koncepce jednotné islámské strany.

teoretické studii stanovil tyto hlavní úkoly „aktivní a nezávislé“ zahraniční politiky:¹⁰⁾

1. Bránit svobodu a střežit státní blaho.
2. Zajišťovat v zahraničí zboží nutné pro blahobyt lidu, které si Indonésie zatím nestačí zajistit sama, a to především:
 - a) kapitálové investice na obnovu zničeného a poškozeného národního hospodářství;
 - b) kapitálové investice na výstavbu, industrializaci a mechanizaci lidového zemědělství;
 - c) zboží denní potřeby, mj. šatstvo, léky, potřeby pro domácnost, potraviny, především rýži.
3. Usilovat o mezinárodní mír, neboť jen mírová Indonésie může uskutečnit výstavbu a zjistit podmínky pro zvýšení životní úrovně 75milionového obyvatelstva.¹¹⁾
4. Uplatňovat přátelství se všemi národy, což odpovídá duchu *pantja sily*¹²⁾ jakožto filosofickému základu indonéského státu.

Pokud jde o metody, jimiž má být těchto základních cílů dosaženo, zdůrazňuje Hatta „mírumilovnou politiku vůči všem státům bez ohledu na jejich společenskou strukturu“ a „přátelství se všemi národy na zásadách vzájemné úcty a nevměšování se do vnitřních záležitostí“.

Na základě této analýzy a stanovení úkolů indonéské zahraniční politiky dospívá autor koncepce „aktivnosti a nezávislosti“ k závěru, že indonéská politika musí být „politikou reálnou“ (*realpolitik, politik realitet*), čímž míní politiku, která by se vymykala studené válce dvou bloků. Zdůrazňuje přitom ovšem, že „indonéská zahraniční politika není v žádném případě politikou neutrality“, neboť „musí aktivně usilovat o zachování světového míru“.

Tento výčet zásad a cílů Hattovy koncepce „aktivní a nezávislé“ zahraniční politiky je důležitý nejen z hlediska jejího dosavadního vývoje, ale i v souvislosti s opětným obnovením této původní indonéské zahraniční koncepce po 30. září 1965.

K praktickému formulování aktivní a nezávislé zahraniční politiky přistoupila pak záhy první vláda prosukarnovského demokrata Ali Sastroamidjaja,¹³⁾ která dala těmto pokrokovým principům reálnou politickou, případně organizační platformu; jejím výrazem se pak stala bandungská konference asijských a afrických vlád.¹⁴⁾

Nejen z hlediska vývoje indonéské politiky aktivní neutrality, ale i z hlediska vývoje obdobných neutralitních koncepcí zahraniční politiky jiných států vznikajícího „třetího světa“ měla bandungská konference historický význam; podíl Indonésie, její politiky aktivní neutrality na konání a výsledcích konference je značný a nesporný. Bandungská konference, od níž vede cesta k bělehradské konferenci neangažovaných, nebyla ovšem jen nutným, samozřejmým

¹⁰⁾ Mohammad Hatta, *Dasar politik luar negeri Republik Indonesia*, Djakarta 1953, str. 1—32.

¹¹⁾ Růst obyvatelstva je pro Indonésii, hlavně pokud jde o Jávu, vážným problémem; tempo růstu je udáváno 2—3 %; v současnosti se předpokládá, že Indonésie má již cca 110 miliónů obyvatel, přičemž cca 1/3 je soustředěna na Jávě.

¹²⁾ *Pantja silu* (pět zásad) formuloval počátkem roku 1945 Sukarno jakožto: 1. nacionalismus, 2. internacionalismus, 3. demokracii, 4. sociální spravedlnost, 5. kulturní víru v boha.

¹³⁾ První vláda Ali Sastroamidjaja byla instalována v březnu 1952 po pádu Sukimanovy vlády, která musela resignovat pro svůj proamerický kurs. Ali Sastroamidjajo, původním povoláním advokát, dlouholetý představitel nacionalistické Partai Nasional Indonesia a blízký spolupracovník Sukarnův; dvakrát premiér vlády, prezident bandungské konference, vyslanec Indonésie v OSN. Po zářijových událostech z roku 1965 zbaven vlivu v politickém životě země.

¹⁴⁾ Blíže viz *Asia-Africa speaks from Bandung*, str. 1—37.

důsledkem radikálních politických změn, jež se odehrály na asijském a africkém kontinentě v poválečných letech, ale současně výsledkem bystrého zkoumání a pohotových závěrů, které Ali Sastroamidjajo jakožto iniciátor konference učinil dříve a lépe než kterýkoliv jeho kolega. Svým analýzám a teoretickým závěrům uměl dát závčas pevnou páteř a tyto ideje pojmut do politické praxe. Osobnost Ali Sastroamidjaja výrazně dokresluje, že zahraniční politika není pouze automatickou kontinuitou vnitřní politiky, ale že i jednotlivé osobnosti mohou sehrát mimořádně významnou úlohu při formování zahraniční politiky své země, která může navíc velmi aktivně a pozitivně ovlivnit na jistou dobu i politiku jiných zemí, zvláště při obdobnosti hospodářské a sociální struktury a politického profilu obyvatelstva. Aliho přínos aktivní neutralitě vyniká tím spíše, uvážíme-li, že generální linii zahraniční politiky své země navázal na světový demokratický nacionalistický a antikolonialistický proud vlastně dříve, než tyto trendy radikálního nacionalismu a přesuny domácích politických sil ve prospěch národně demokratické revoluce mohly plně zvítězit uvnitř země a uplatnit se jednoznačně v domácím indonéském rámci. Jak složitý byl tento přerod indonéské společnosti a její revoluce po madiunských událostech a po podpisu Haagských dohod, dokazuje i skutečnost, že Ali Sastroamidjajo musel v tomto boji o uplatnění aktivní neutrality ze své funkce premiéra dočasně odstoupit. Výsledkem úsilí jeho vlády o uplatnění aktivní neutrality byla bandungská konference, která se stala křemem této koncepce. Ali však dokázal za podpory presidenta Sukarna vtisknout indonéské neutralitě výrazný antiimperialistický směr i náplň.

V dlouhodobém pojetí indonéských vládnoucích skupin měla politika aktivní neutrality představovat vůči imperialistickému Západu bariéru proti bezprostřednímu politickému a ekonomickému podřízení země, zatímco vůči mezinárodnímu komunistickému hnutí a socialistickým zemím představovala hráz proti jejich působení ideologickému, případně politickému.¹⁵⁾

Pokud ovšem jde o posouzení faktického vlivu dvou světových soustav na jednotlivé oblasti indonéské revoluce, byl vliv socialistické soustavy na vývoj indonéské hospodářské základny v období padesátých let, tj. v období formování koncepce aktivní neutrality, celkem nepatrný a nemusel tedy vyvolávat u vládnoucích skupin nacionalistické buržoazie vážné obavy.¹⁶⁾ Avšak politický vliv a ideologické působení komunismu na vývoj, charakter a cíle indonéské demokratické revoluce byl zcela výrazný a vzbuzoval obavy jak starých tříd, tak i národní buržoazie od samého počátku Srpnové revoluce z roku 1945.

Indonésie sice dosáhla státní svrchovanosti, nicméně se nemohla bezprostředně vymanit z rozhodujícího vlivu imperialismu a zbavit se jeho pokračujícího vykořisťování. Tento přímý vliv imperialistické soustavy musel vyvolávat přirozený odpor nejen v kruzích indonéské národní buržoazie, ale i, a to především, proletariátu a rolnictva vystavených několikanásobnému tlaku a vykořisťování.¹⁷⁾ Ideologicky nebyl ovšem Západ indonéské národní buržoazii zásadně cizí. Tento svět svobodného podnikání ji přirozeně více přitahoval, než odpuzoval. Proto národní buržoazie prováděla kolem poloviny padesátých let prakticky dvojí politiku neutrality: aktivní především vůči světové socialistické soustavě a silám mezinárodního komunistického hnutí v obraně proti jejich politickému a ideologickému působení a víceméně pasivní vůči soustavě

¹⁵⁾ Tento názor potvrzují též závěry hlavního indonéského nacionalistického ideologa dr. Ruslana Abdulganiho, dlouholetého ministra informací, zahraničních věcí a generálního sekretáře bandungské konference. Viz R. Abdulgani, *The Bandung Spirit. Moving on the tide of history*. Penerbit Prapantja 1964, 142 str.

¹⁶⁾ Bližší hospodářská spolupráce mezi Indonésií a Sovětským svazem byla navázána uzavřením tzv. První generální dohody o hospodářské a technické spolupráci 11. září 1956. Druhá generální dohoda byla podepsána 29. února 1960.

¹⁷⁾ Srv. Miloslav Janáček, *Indonésie 1945—1955*, Svoboda 1966, kapitola I.

imperialismu.¹⁸⁾ To ovšem bylo značně určováno především faktickým poměrem politických sil v celosvětovém měřítku.

Z hlediska procesů světové politiky se Indonésie, uplatňující politiku aktivní neutrality, stala jistým způsobem zálohou a spojencem obou světových systémů a takto jí také každá soustava posuzovala a své zájmy vůči Indonésii — skrytě či otevřeně — uplatňovala. Je zřejmé, že v zápolení dvou světových soustav o uplatnění svého vlivu na určení základní linie dalšího vývoje lidstva měla indonéská politika aktivní neutrality a její úsilí o prosazení této koncepce mírového soužití jakožto základní zahraničně politické koncepce „třetího světa“ celosvětový význam.

Indonéský aktivní neutralismus měl tedy své aspekty jak antiimperialistické, tak antikomunistické. Avšak skutečnou překážkou indonéské národně demokratické revoluce a její nezávislé zahraniční politiky nebyl v celém procesu jejího formování a vývoje komunismus, ale především imperialismus.

V Madiunu se na odpor antikomunistickým manévřům postavily aktivně ozbrojené jednotky dělníků a rolníků vedené komunistickou stranou; nicméně drastické akce Hattovy vlády proti komunistům nasvědčují tomu, že národní buržoazie měla zřejmě větší strach z komunistů než domácí komunistické hnutí z ní. Základní chyba ovšem záležela v tom, že komunistické hnutí, nejen indonéské, ale mezinárodní komunistické hnutí vůbec, po druhé světové válce závčas nepostřehlo zásadní změny, které v tomto období ve světovém měřítku nastaly, a správně neodhadlo nové postavení národní buržoazie v revolučním národně osvobozeneckém procesu. Místo aby ji v jejím úsilí o emancipaci plně podpořilo, stavělo se k ní povětšinou s výhradami a mnohdy i v aktivní opozici. Tím přirozeně obavy národní buržoazie z proletariátu a zpauperizovaného rolnictva nutně rostly. Obě skupiny, proletariát a národní buržoazie, hnány vzájemným strachem neusilovaly o vybudování pevné jednotné národní fronty s dlouholetou perspektivou, která by byla základním vnitřním předpokladem politiky aktivní neutrality jakožto formy antikolonialismu a antiimperialismu.

Místo aby tyto nejlivnější politické skupiny v období ozbrojeného boje proti imperialistické intervenci usilovaly o vzájemnou akční jednotu, soupeřily o prosazení vlastní hegemonie v národně demokratické revoluci. Tyto vzájemné sváry skončily pak tragicky v madiunském incidentu. V Madiunu tak byla likvidována jednotná národní fronta. Tím byla kategoricky narušena vnitřní rovnováha politických sil; rozhodující postavení pro určování generální linie státní politiky získala zcela jednoznačně národní buržoazie.

Tím, že byl po madiunských událostech vyloučen na delší dobu dosti kategoricky přímý vliv levice na formování státní politiky, a tím, že revoluce ztratila rovnováhu vnitřních politických sil, ztratila posléze vyváženou platformu i zahraniční politika aktivní neutrality. Proto také byla tato „aktivní a nezávislá“ politika aktivní spíše v obraně vůči vlivu socialistické soustavy a komunismu než vůči silám imperialismu. Ve skutečnosti měly být vzhledem ke konečným cílům národně demokratické revoluce tyto kursy vůči dvěma světovým soustavám v obrácených, či alespoň v daleko vyváženějších proporcích.

Indonéská politika aktivní neutrality ovšem potřebovala potenciální oporu a spojence. Nedokázala však je vhodně a výhodně stanovit na základě rovnováhy politických sil v mezinárodním měřítku. Je pravda, že Indonésie byla historicky svázána se Západem, s jeho ekonomikou. V tom spočíval základní problém a úkol osvobozenecké revoluce: zlomit imperialistický monopol na

¹⁸⁾ To se potvrdilo dosti výrazně za korejské války 1950—1953, kdy Indonésie na návrh USA vyhlásila vůči KILDR embargo.

určování vnějších politických a hospodářských vztahů mladé republiky. Vedoucí skupiny národní buržoazie však až do doby, kdy byl v únoru 1957 vyhlášen režim řízené demokracie, o výraznější reorientaci zahraničního obchodu a hospodářských vztahů na země socialistické soustavy, a tím o podlomení svých nerovnoprávných svazků s imperialistickou soustavou neusilovaly. I pak, když v procesu instalace řízené demokracie, provázeném radikálním přesunem politických sil ve prospěch nacionalistické a komunistické levice, Sukarnova vláda zahájila důslednou nacionalizaci holandského kapitálu, se Indonésie ve své hospodářské vazbě orientovala nikoliv na jinou světovou soustavu, nýbrž pouze na jiné mocnosti této soustavy. Místo aby určila nový kurs daleko výrazněji na socialistické země a dosáhla tak rovnováhy v orientaci svého zahraničního obchodu, vázala se nadále rozhodující měrou na trh imperialistický. Tím ovšem byla politika aktivní neutrality podvázána již ve svém zárodku, ve své základně, a proto nemohla mít očekávaný, trvalý efekt. Proto si indonéska zahraniční politika musela posléze hledat své hlavní spojení ve „třetím světě“, jehož tehdejší význam indonéska diplomacie vystihla a uměla využít k formování širší antikolonialistické platformy.

Africko-asijský svět sice neexistoval jako integrovaná síla ve smyslu ideologickém či politickém, tím méně ekonomickém; avšak v polovině padesátých let vstoupil výrazně do mezinárodních vztahů; zatímco dříve figuroval ve světové politice jako objekt, začal nyní vystupovat jako aktivní subjekt.

Této nové skutečnosti si byla Indonésie plně vědoma. Přecenila však revoluční proces africko-asijské oblasti; nevzala v úvahu příští zákonitý proces diferenciacie společenských sil uvnitř a vně obou osvozených kontinentů a povýšila kategoricky koncepci africko-asijské solidarity¹⁹⁾ nad politiku aktivní neutrality,²⁰⁾ která jí až dosud umožňovala nejlépe zajištění vnitřních a vnějších předpokladů pro splnění úkolů národně demokratické revoluce v oblasti a politické i ekonomické.

Indonésie byla hlavním iniciátorem a organizátorem bandungské konference afrických a asijských zemí.²¹⁾ Bandung se stal současně výrazným projevem indonéského úsilí o ztvárnění africko-asijského seskupení, které by bylo protiváhou oběma světovým soustavám a v němž by Indonésie měla při cílevědomém a dobře promyšleném využití rozporů mezi imperialismem a socialismem sehrát vůdčí úlohu.

Indonésie se však nemohla stát natrvalo hegemonom tohoto mohutného africko-asijského emancipačního proudu, jehož pochodeň v Bandungu slavnostně zapalovala. Takovou úlohu si mohla osvojovat pouze země se silnou ekonomickou potencií.²²⁾ Indonéska republika však nedokázala závčas vyřešit tento základní problém své revoluce a vytvořit postupně předpoklady pro své budoucí vůdcovství africko-asijského světa, byť vůdcovství historicky omezené.

Proces indonéských vnitřních sociálně ekonomických změn neprobíhal tak kategoricky a tak rychle, jak žádalo tempo politického vývoje africko-asijské oblasti a poválečného světa vůbec. Indonésie nestačila, a to z důvodů objektiv-

¹⁹⁾ *Invitation from Indonesia*, Djakarta, March 7, 1964. Meeting of Ministers in Preparation for the Second African-Asian Conference, Djakarta 10—15 April, 1964. Issued by Conference Secretariat Djakarta, str. 11—16.

²⁰⁾ *The Era of Confrontation* (Adress by President Sukarno to the Second Conference of Non-Aligned Countries, Cairo, October 6, 1964). Published by Department of Information, Republic of Indonesia, str. 7—35.

²¹⁾ Srv. *How the Asian-African Conference arose*. Asia-Africa speaks from Bandung, str. 11—13.

²²⁾ Základní slabinou indonéské revoluce bylo, že opomíjela řešení hospodářských otázek při stoupání politické aktivity širokých mas rolnictva, proletariátu, maloburžoazie. Indonésie neprovedla za celých dvacet let nezávislosti agrární reformu a neúspěšně skončil i její pokus o industrializaci, především pokud šlo o osmiletý plán rozvoje národního hospodářství (1961—1968).

ních i subjektivních, vyrovnat hlubokou diferencí mezi vlastním ekonomickým potenciálem jakožto hlavním činitelem určujícím její mezinárodní postavení a mezi svými nadsazenými politickými aspiracemi.²³⁾

Nedokázala tento problém vyřešit tím spíše, že tempo světového hospodářského a technického rozvoje po druhé světové válce dostalo nové dimenze. Indonésie a celá africko-asijská oblast byla sice stržena do víru aktivního nacionalismu a „duchovní revoluce“ (Sukarno), světem však začala probíhat i revoluce vědy a techniky. Ta ovšem probíhala mimo rámec Indonésie a africko-asijského světa vůbec. Pokud jej nějak zasáhla, pak nikoliv zevnitř, v procesu jeho vlastních sociálně ekonomických změn, nýbrž zvenčí, přičemž vliv socialistické soustavy zde nebyl rozhodující.

Tak se prohluboval i základní vnitřní rozpor indonéské národně demokratické revoluce, záležející v relativně pomalém tempu hospodářského rozvoje a značně rychlejším přesunu politických sil. Tuto základní disproporcii mezi hospodářskou základnou a politickou nadstavbou nahrazovala Sukarnova vláda, vědoma si též hospodářského postavení Asie a Afriky jakožto vesnice v imperialistické soustavě, tezemi či frázemi o duchovní revoluci africko-asijského světa. Indonéská zahraniční politika budovaná v „duchu Bandungu“ ve „světě vně americké Deklarace a Komunistického manifestu“ postrádala pevných pilířů; chybělo jí především pevné ekonomické zázemí, a to nejen vnitřně, nýbrž i mezinárodně. V tom smyslu byla orientace indonéské zahraniční politiky na vybudování africko-asijského seskupení jakožto trvalé třetí síly světové politiky nereálná, platonická.²⁴⁾

Sukarnova vláda se po Bandungu orientovala stále více na těsnou politickou spolupráci s Čínskou lidovou republikou. Zároveň se indonéská buržoazie Čínu bála — jakožto velmocí vůbec, jakožto součásti světové socialistické soustavy zvláště. Při pokusu o vytvoření africko-asijského bloku však Čínu potřebovala. Z hlediska svých zahraničně politických cílů a potenciálních spojenců viděla v ČLR především asijskou, nikoliv socialistickou velmoc. Tímto svazkem však Indonésie platformu své koncepce africko-asijské solidarity, či přímo dokonce africko-asijského bloku značně omezila; současně tak připravila cestu ke své vlastní izolaci v mezinárodních vztazích, a to i v rámci samého africko-asijského světa, v nějž tolik věřila.

Vážnou slabinou koncepce solidarity bylo, že Indonésie se dala příliš unést pouhými ideovými aspekty, duchem „africko-asijského nacionalismu“ a podceňovala ekonomické faktory, postavení africko-asijské oblasti ve světovém hospodářství. Geografické, historické a částečně i etnické momenty povýšila kategoricky nad všeobecně platné zákonitosti společenských procesů; nepřihlížela k již započatému procesu diferenciaci a polarizaci společenských, politických sil v oblasti, o níž se chtěla plně opírat, vedena iluzí o vytvoření africko-asijského seskupení a o svém vůdcovském postavení v něm.

V procesu indonéského boje za připojení Západního Irianu k republice byla v letech 1961—1962 koncepce aktivní neutrality postupně nahrazována koncepcí politické, hospodářské a posléze i vojenské konfrontace Holandska. Po instalování Malajsie pak od konce roku 1963 až do tragických událostí spojených s Hnutím 30. září 1965 uplatňovala Indonésie vůči této federaci a jejím spojencům koncepci „totální konfrontace imperialismu“, která také eliminovala

²³⁾ Sukarno zdůrazňoval, že indonéská revoluce převyšuje všechny dosavadní revoluce v dějinách lidstva včetně Francouzské, Velké říjnové socialistické a čínské a že hlavním úkolem indonéské revoluce jakožto předvoje revoluce všeho lidstva je likvidace imperialismu v celosvětovém měřítku.

²⁴⁾ Srv. *Invitation from Indonesia*, Djakarta, March 7, 1964 Meeting of Ministers, str. 11—16; *Ten Years after Bandung*, str. 1—219; *Report du Comité permanent préparatoire de la Conférence Deuxième Afro-Asiatique*. Doc. Cafas 2/Mon/2/30 Octobre 1965, str. 1—12.

politiku aktivní neutrality. K radikálnímu obratu ve vývoji zahraničně politické koncepce došlo po změně poměru politických sil, kdy v důsledku událostí z 30. září 1965 byl kategoricky vyloučen vliv komunistické levice, případně levého křídla národní buržoazie, dosud reprezentované prezidentem Sukarnem. Noví nejvyšší představitelé Indonéské republiky, její prezident gen. Suharto a ministr zahraničí Adam Malik,²⁵⁾ prosadili návrat ke koncepci aktivní neutrality, která byla také potvrzena jako oficiální linie nové vlády Lidovým poradním shromážděním.²⁶⁾ V principu to znamená návrat ke koncepci formulované již dříve Mohammedem Hattou, v praxi odmítnutí účasti Indonésie na paktech, udržení antikoloniálního zaměření zahraniční politiky a úsilí o vzájemně výhodnou spolupráci se zeměmi obou společenských soustav.

TEORIE O VLIVU VĚDECKÉHO A TECHNICKÉHO POKROKU NA ROZVOJ VNĚJŠÍCH VZTAHŮ

Josef Solář

Všechny teoretické úvahy o vztazích mezi vědou, technikou a politikou, ať již jsou inspirovány marxismem, anebo mimomarxistickými koncepcemi společnosti, se shodují v přesvědčení, že věda a její rozmanité technické aplikace v sociální praxi široce a dalekosáhle ovlivňují skupinové kontakty jak uvnitř sociálního systému, tak i ve vnějších vztazích organizovaných systémů, jejichž privilegovanou formou jsou státy.

Nicméně bez ohledu na tuto základní shodu existují značné rozdíly v názorech o mechanismu, jehož prostřednictvím věda a technika na sociální a politické systémy působí, ale také o míře a směrech tohoto působení. Názorové rozdíly jsou dále v hodnocení toho, zda věda a technika zlepšuje, či zhoršuje postavení člověka ve společnosti a zda perspektivy dalšího jejího vývoje jsou pro lidskou budoucnost přijatelné,

měříme-li je z hlediska již známých forem, případně z hlediska možných budoucích forem vývoje vědy.

Tak se problém vlivu vědy a techniky na formy sociálního života i na jeho obsah stává nejenom předmětem mezinárodně politické úvahy, ale také předmětem sociologických, filosofických, psychologických, ekonomických a jiných teoretických analýz, z nichž se soudobí politologové pokoušejí zformovat integrovanou teorii svého zájmového pole.

Ve skutečnosti však teoretický obsah i úroveň úvah o činitelích, kteří ovlivňují vnější vztahy mezi sociálními a politickými systémy, je neuspokojivý, což přímo souvisí s celkovým špatným stavem vědecké teorie vnějších vztahů.

V úvaze nazvané *Proč neexistuje teorie mezinárodních vztahů?* zjišťuje její autor, anglický teoretik internacionalistiky Martin Wight, v roce 1960, že teorie mezinárodních vztahů se nejenom

²⁵⁾ Adam Malik, dlouholetý člen strany Murba, kterou KSI označovala za trockistickou a kterou Sukarno z iniciativy KSI zakázal počátkem roku 1965. Byl Sukarnovým velvyslancem v SSSR. Po 30. září 1965 byl předním Sukarnovým odpůrcem; když se stal za Suharta ministrem zahraničí, z obnovené Murby vystoupil. V rámci obnovené koncepce aktivní neutrality usiluje o zastavení vietnamské války a o udržení dobrých vztahů se socialistickými zeměmi.

²⁶⁾ Srv. Note No. 1/MPRS/1966 to the Chairman of the Dewan Perwakilan Rakyat Gotong-Royong Concerning Foreign Policy as Based on Pantja Sila. Decisions of the Fourth Plenary Session of the MPRS. 2 of June — 5 of July 1966. Department of Information, Republic of Indonesia, str. 134.

Adam Malik, *Politik luar negeri Indonesia dipimpin oleh falsafah Pantja Sila*, Kementerian Penerangan Republik Indonesia 1966, str. 1—32.